

Mihai C.V. CORNACI,

CONTRAMĂRCI PE MONEDE HISTRIENE DIN PERIOADA AUTONOMĂ

Cuvinte-cheie: *Dobrogea, Histria, contramarcă, monede histriene, perioada autonomă.*

Contramarca se evidențiază printr-un semn de control de formă circulară, mai rar și rectangulară, imprimat pe o monedă ieșită din circulație, cu ajutorul unui poanson ce avea la un capăt semnul autorității emitente prelucrat în incizie. Între tipurile acestor semene prelucrate (contramărci) se întâlnesc capete de zeiță simboluri, sigle, monograme, numere și alte diferite semne.

Din punct de vedere tehnic, contramarcarea se realiza la cald prin imprimare simplă sau cu soc (dar nu în mod absolut) în părțile marginale ale monedei. Prin aplicarea contramărcii se urmărea repunerea în circulație a unei monede mai vechi sau uzate pe piața unui oraș sau într-o anumită zonă de influență.

O monedă contramarcată avea un curs nou și o valoare micșorată în raport cu cea anterioară. Procedul contramărcării a apărut în perioada elenistică, când, uneori, economia orașelor grecești ajungea în declin și când practică s-a constatat că se poate obține în scurt timp un beneficiu financiar substanțial cu cheltuieli minime.

Procedul contramărcării devenindu-se benefic, a determinat autoritățile politice locale, la mai multe contramărcări oficiale aplicate succesiv, în special asupra monedelor din emisiunile locale, comparativ cu exemplarele aparținând altor centre concurente și care în anumite condiții le asigura o supraevaluare.

Contramarcarea a fost practică pe coastele de vest și nord-vest ale bazinului pontic, fiind preferate monedele din bronz cu toate că anterior în lumea grecească au fost contramarcate și monede de argint.

Eficiența procedurii a dus la exersarea lui în timp pe monedele din bronz care au circulat în perioada timpurie a dominației romane în orașele din Thracia și din Dobrogea. Contramarcarea monedelor din bronz s-a practicat și în coloniile vest-pontice dobrogene, Histria, Tomis și Callatis pe traseul perioadei lor autonome. Preponderent, contramărcile au fost aplicate pe monede de dimensiuni mai mari din tipurile Apollon, Demetra și Apollon pe omphalos, precum și pe monede de modul mic.

Exemplificăm cu monedele:

1. Monetăria Histria – perioada autonomă

Monedă din bronz de tip Demetra¹ (modul mic)
(Ø ? 16-18 mm – ovală; ≠ 2,8 mm; 4,24 g; Av-Rv ↑↑)

Av.: Efigia zeiței în profil spre dreapta; pe avers s-a aplicat contramarcă: Capul zeiței Atena² cu coif; Amprenta Ø 10 mm;

Rv.: Acvila pe delfin cu orientare spre stânga; în partea superioară, etnicul cetății – ETP; sub delfin, sigla A.

2. Monedă din bronz de tip Demetra (modul mijlociu)

(Ø 20 mm; ≠ 3,2 mm; 7,39 g; Av-Rv ↑↑)

Av.: Efigia zeiței cu vâl, orientată spre dreapta;

¹ Zeiță a roadelor pământului, a agriculturii, soră a lui Zeus, având cultul cu o mare răspândire în lumea greacă, iar sub numele de Ceres în cea romană. Printre atributele sale se numără spicele și cununa de spice de grâu, torța, șarpele ș.a. Apare și pe reversul monedelor greco-coloniale din zona pontică (Histria, Tomis, Callatis) și cea traco-macedoniană (Nicolpolis, Marcianopolis etc.) Demetra era redată frecvent șezând pe tron, fie în picioare cu capul acoperit cu vâl, ținând spice sau flori de mac. Templul ridicat în numele ei la Roma a fost incendiat în anul 31 î.Hr. și refăcut de Augustus și Tiberius.

² Zeiță principală, protectoare a orașului cu același nume, a artelor și a meșteșugurilor. Ei i s-a ridicat marele templu de pe acropola orașului, Parthenonul. Cultul A este documentat și în coloniile grecești Callatis și Histria fiind prezentă pe unele emisiuni monetare ale celor două cetăți (Av – bustul cu coif), iar în perioada romană figura întreagă pe Rv.

Rv.: Acvila pe delfin cu orientare spre stânga, având în față un spic, atribut clasic pentru zeitate;

În partea superioară, etnicul cetății: IETI; În partea inferioară a efigiei (Av.) au fost aplicate două contramărci cu capul zeiței Atena cu Ø 6 mm, ușor intersectate.

3. Monedă din bronz de tip Apollon³

(modul mijlociu – a doua jumătate a sec. al III-lea î.Hr.;

Ø 20-18 mm - ovală; ± 2,5 mm; 4,71 g; Av-Rv ↑↓ după contramarcă)

Av.

Rv.

Av.: Efigia zeului Apollon cu orientare spre dreapta; Imprimarea este descentrată, imaginea ocupând mai ales partea central-stângă a câmpului monetar: se observă segment de cerc perlat; Peste chipul zeului a fost imprimată o contramarcă cu Hermes⁴ având Ø 10 mm;

Rv.: Acvilă pe delfin cu orientare spre stânga; În partea superioară a câmpului monetar este dispusă legenda: (IE) TPIH; Sub delfin, la exergă este semnat magistratul monetar (X) AI⁵.

În general, în lumea greacă, folosirea unor divinități pe monede, a fost apreciată ca o prolifică omagiere a unor zeități întemeietoare sau a unor secvențe memorabile din viața sau istoricul polisului respectiv. Prezența acestor zeități pe fețele monedelor a depins în parte și de semnificația și simbolistica religioasă a cetății, care se deduce din viața religioasă de la Histria - cunoscută fiind dinamică.

³ Fiul al lui Zeus și al zeiței Leto; Era socotit zeu al muzicii, al prezicerii viitorului, al medicinei, protector al navigației; A fost identificat cu zeul Soare-Helios; I s-au ridicat numeroase temple; Pe monede, reprezentarea sa este foarte răspândită în toată lumea greacă și romană; Apollon este redat în întregime, având ca attribute lira, arcul cu săgeți, trepiedul, patera sau ramura de laur.

⁴ Veche divinitate greacă socotit inițial zeu al puterii generatoare bărbătești. Era considerat protector al turmelor. Efigia sa apare pe Rv. monedelor purtând pe cap - petasos. Asemenea emisiuni monetare se întâlnesc în epoca elenistică târzie la Histria, Tomis și Callatis, și pe monede ale regilor sciți din Dobrogea - Karites și Sariakes;

⁵ Numele magistratilor prezente în formă prescurtată pe monede începe să fie practicat odată cu secolul al IV-lea î.Hr. Prin prezența acestui nume a reprezentantului statului sau a orașului emitent se oferea o garanție și în același timp se acorda o onoare persoanei ce răspundea în mod direct de emiterea tirajelor monetare sub aspect calitativ și cantitativ (G. Talmațchi, *Monetăriile orașelor vest-pontice Histria, Callatis și Tomis în epoca autonomă*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, p. 579).

Pentru majoritatea acestor emisiuni, în special din bronz emise de către cetățile vest pontice dobrogene specialiștii sunt reținuți în a le oferi anumite valori sau denumiri.

Fie că sunt submultipli sau unități inferioare ale sistemului monetar, ele au fost realizate pentru a ușura tranzițiile interne (locale) și destul de rar pe cele externe. Cât privește contramarcarea în atelierele monetare ale celor trei orașe se detașează Callatisul și Tomisul cu o mare varietate de contramărci în timp ce Histria are o prezență mai timidă în acest sens. În general s-a dovedit tendința de contramarcare a pieselor de modul mare - unde din cauza procedurii tehnice la unele monede o față era distrusă, s-a recurs la contramărci de mărimi medii și mici, una sau mai multe pe o singură față, uneori suprapunându-se.

Recurgerea la acest procedeu, probabil în sec. II - I î.Hr. ne relevă că cetățile nu mai erau capabile în a-și procura metalul necesar în procesul economic și comercial.

Se poate aprecia că emisiunile monetare ale celor trei cetăți din perioada autonomă reprezintă, ținând seama de raporturile dintre monedă și artă, monedă și simbol și dintre monedă și circulație, izvoare numismatice de prim ordin în ceea ce privește cercetarea vieții artistice, religioase, economice și comerciale specifice secolelor V - I î.Hr. din spațiile pontice.

Demetra

Athena – reprezentare statuară a zeiței pe monedele coloniale

Apollon

Hermes

Bibliografie:

Talmațchi Gabriel, Monetăriile orașelor vest-pontice Histria, Callatis și Tomis în epoca autonomă, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, pp. 549-571;

Preda Constantin, *Enciclopedie de numismatică antică în România*, Editura Enciclopedică, București, 2008, pp. 30, 91, 103-104, 151.

Donoiu Ion, ”Șase monede contramarcate și una suberată emise la Histria”, comunicare la Al IV-lea Simpozion Național de Numismatică, Botoșani, 15-17 mai 1987.

Keywords: *Dobrudja, Histria, counter-mark, histrian coins, autonomous period.*

**COUNTER-MARKS ON HISTRIAN COINS
IN AUTONOMOUS PERIOD**

(Summary)

The author has analysed 3 histrian coins with counter-marks from autonomous period: the first - Demetra bronze type (little model), the second - Demetra bronze type (middle model), the third - Apollon bronze type.